

(/)

🏠 (/)

> Danmark - Historie og topografi ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11)

11-11)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Trap Danmark 15 Billund, Vejle, Fredericia



← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/bornholm-med-ertholmene>)

Trap Danmark 15 Billund, Vejle, Fredericia

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1355

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-15-billund-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-15-billund-vejle-fredericia)

vejle-fredericia) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-15-billund-vejle-fredericia)

danmark-15-billund-vejle-fredericia) **in** (<http://www.linkedin.com/shareArticle?>

mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-15-billund-vejle-fredericia&title=)

Trap Danmark 15

Billund, Vejle, Fredericia

Udg af Trap Danmark A/S og Gads Forlag A/S. 299 sider

Hede, hav, skov og by

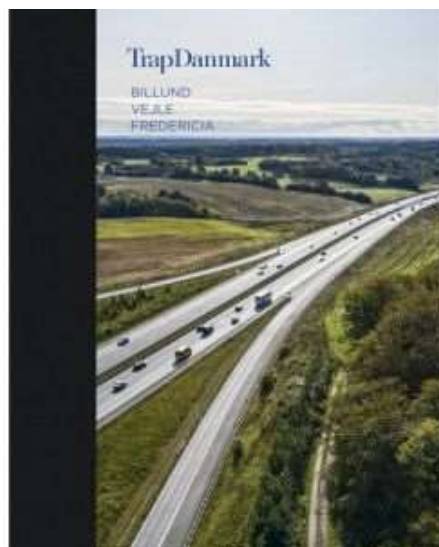
Trap Danmark bind 15 dækker tre af Danmarks skønne steder – præget af fortidens kampe for jord, jernbanens komme, industriens udvikling og bevarelsen af såvel natur som de historiske spor. I en fornem opsætning og beskrivelse.

af Erik Ingemann Sørensen

Som dreng sad jeg ofte på Fredericia Biblioteks læsesal og kiggede i Trap Danmark med de mange steder, man enten gerne ville besøge eller havde besøgt. Spændende var det med disse møder. Nu kan et værk som dette ikke være statisk og slet ikke i et samfund præget af voldsomme ændringer inden for udviklingen af stort set alt. Fra statisk til dynamisk. Trap Danmark i den nye form, det nye layout, bærer i den grad præg af udviklingen inden for formidling. Det er fornemt arbejde på alle måder.

Bindet omhandler de tre markante kommuner: Billund, Vejle og Fredericia. I alt 1.732,2 kvadratkilometer, hvor der tilsammen bor 197.706 personer (2019).

Tre kommuner der har hver deres særlige udviklingshistorie – men med fællestræk.



Grene Sande ved Billund fremstår i dag som et hedelandskab med plantager (Foto Bent K.)

Det var op gennem det jyske område, de første mennesker kom til Danmark på deres jagt efter føde – det var her, sporene fra bondestenalderen blev sat, det var her, de første huse blev bygget.

Måske huskes DR's fine serie om Danmarkshistorien, hvori historien om landets fødsel fortælle. Ellers er den her: https://www.dr.dk/drtv/se/historien-om-danmark_-stenalder_145564 (https://www.dr.dk/drtv/se/historien-om-danmark_-stenalder_145564). Og vi finder sporene i de tre kommuner. I Billund er det langhøjene i Rankenbjerg og Stenbjerglund, der fortæller om de første bosættere i perioden 3.800. f.Kr. I Vejle stammer de ældste fund fra Bjerlev Hede fra perioden 12.800 til 12.500. Det er Hamburgkulturens tid. For Fredericias vedkommende er det fund af pilespidser og økser ved Trelde Næs, der daterer de første mennesker. De er ankommet imellem 9.000 og 3.950 f.Kr. Det er Maglemosekulturens tid.

Alt dette fortælles der glimrende om i afsnittene Historie, der er en del af de fælles indledninger for den enkelte kommune. Det er den samme læst, bogen – bøgerne – er bygget op over. Det giver en fremragende mulighed for at sammenligne de beskrevne kommuner. Som her.

De mange "Fyrtårne"

Grindsted er den største by med 9.754 indbyggere (2019). Det er godt 3.000 flere end den næststørste, men mest kendte: Billund. Sidstnævnte især kendt for Legoland og lufthavnen. Denne havde i 2019 3.718.875 passagerer, mens Legoland blev besøgt af 1.700.000 gæster. (2017). Den fjerdestørste by er Vorbasse – pudsigt kendt for sin "krigshavn". Men faktisk burde den huskes for en af de få danske sejre i 1864.



Maleren Jørgen Sonnes gengivelse af de danske dragoners sejr over tyskerne ved Vorbasse, 1864. (Foto EI)

Men der er negativitet forbundet med bynavnet Grindsted. Det skyldes Grindstedværket, der her har fået et særligt opslag. "Virksomheden blev skabt på et grundlag af original forskning og produktudvikling til blandt andet medicinalindustrien..." Virksomheden blev en succes og udvikledes til byens største arbejdsplads. Men som bekendt stod den også for nogle massive forgiftninger af miljøet, forgiftninger, der også havnede i Vesterhavet – indtil fiskerne sagde stop. Indsatsen mod miljøsvineriet blev en del af gruppen Røde Mors repertoire. Mange blev forarget, men der synes ikke tvivl om, at deres sang "Det er bare Grindstedværket, som lukker giften ud" virkelig fik rykket nogle hegnspæle. Man kan høre den gamle, politiske sang her: <https://www.youtube.com/watch?v=Vc0oqTZo6sl> (<https://www.youtube.com/watch?v=Vc0oqTZo6sl>)

Det er dog vigtigt at understrege, at undersøgelser, foretaget i 2018 – 2020 af Statens Institut for Folkesundhed, har påvist, "at der hverken er en øget generel sygdomsforekomst i Grindsted eller øget dødelighed i Grindsted målt i forhold til 12 udvalgte sammenligningsbyer..." Endnu er badeforbuddet ikke ophævet, men der arbejdes med at grave forurenede jord op og med at få håndteret forureningen af vandet både i Varde og Grindsted å.

Grindstedværket er et eksempel på den naive forestilling, at naturen renser sig selv. Det har skabt adskillige generationsforureninger. Her undrer det, at der i afsnittet om Fredericia intet nævnes om industriforureningen, som dengang halmcellulosefabrikken ledte det giftige stof direkte ud i Lillebælt – eller da "Syren" sendte den giftige, gule røg ud over byen. For slet ikke at tale om olieforureningen fra de rustne tanke på raffinaderigrunden. Herom hed det blandt andet: "Peter Pagh, professor i miljøret ved Københavns Universitet, mener, at sagen minder om andre store forureningsskandaler som Cheminova-sagen og Grindstedværkets forurening af Kærgård Klitplantage, hvor borgerne endte med at betale..." (Ing. 8.12. 2014)

Det bedst kendte fyrtårn er naturligvis Lego, der startede i 1932 som trælegetøjsfabrik. Efterhånden som virksomheden voksede, blev der stigende efterspørgsel på arbejdskraft. Dette medførte også en masse nybyggeri af institutioner som børnehaver og skoler. Og så er vi i et område, hvor Indre Mission har spillet en vigtig rolle. Det bærer kommunens mange missionshuse vidnesbyrd om.

Det er en fint dækkende fremstilling, bogen her byder på – gennemillustreret med fremragende billeder. Generelt må det siges, at bogen er båret af et fint layout lavet af "Imperiet.dk", samt at billedredaktøren har haft en sikker hånd.

Fra Egtvedpigen og Gorm den Gamle til Bølgen

Historie og natur er knyttet særlig smukt sammen i Vejle, hvor en ung pige blev begravet en sommerdag år 1.370 f.Kr. Takket være de nyeste værktøjer er det nu lykkedes at få endnu flere informationer om Egtvedpigen. I dag ved vi, hun kom fra det tyske område, og at hun ved sin død var mellem 16 og 19 år gammel. Så den blonde, danske pige var slet ikke dansk. Se mere her: <https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/bronzealderen-1700-fkr-500-fkr/egtvedpigen/> (<https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/bronzealderen-1700-fkr-500-fkr/egtvedpigen/>)



De næste personer, der træder frem af historien, finder vi i Jelling, der var magtcenteret omkring midten af 900-tallet og frem: Gorm den Gamle, Thyra og Harald Blåtand. Og det er her, vi finder Danmarks dåbsattest – den store Jellingesten. Imponerende er hele området i dag markeret, så man virkelig fornemmer, at der var tale om et magtcenter. Området er nærmere beskrevet i bogen "Grejsdalen". Se anmeldelse her: <http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/grejsdalen> (/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/grejsdalen)

Landskaberne i Vejle bærer tydelige præg "af isens bevægelser og smeltevandets forløb under sidste istid, hvor isen fra nordøst nåede frem til det område, som strækker sig fra nord til syd gennem Thyregod og Give... til Tågelund vest for Egtved..." Det bliver især tydeligt, når man kører til Vejle: man kører ned til byen. Endda ganske markant. Vandet snor sig gennem tunneldalene, hvilket man med stor succes udnyttede som energikilde især til industrien, hvad man tydeligt kan se i dag. Ser man på

befolkningsudviklingen, er væksten i denne også præget af industrien og jernbanen. For Vejles vedkommende steg tallet fra 4.164 i 1955 til 21.063 i 1916. Et tal der i 1950 lå på 80.478 personer og i dag på 114.830.



Maleri af Vejle fra 1830'erne. I baggrunden ses skibene i havnen – og som en understregning af, at søfarten havde haft en særlig betydning for byen, er kirken viet til Skt. Nikolaj som i så mange andre danske søkøbstæder.

Havet havde også stor betydning for byens udvikling. Her var glansperioden begyndt i 1830'erne med en markant tonnagevækst. 2. bølge kom i sidste halvdel af 1940'erne, hvor havnen faktisk var provinsens største. Det var "udskibningen af brunkul fra de store lejer ved Søby nær Herning...", der var katalysator for udviklingen.

Befolkningsudviklingen og ændrede boligkrav medførte også for Vejles vedkommende et større nybyggeri. Drømmen om et etplanshus kunne med de ændrede mønstre på arbejdsmarkedet nu realiseres. Der skød nye boligkvarterer op i Bredballe som det mest markante. Men også i Mølholm/Vinding blev der rejst mange huse. Faktisk oplevede Vejle fra at have 6.851 parcel- og rækkehuse i 1971 til i 2000 at have næsten det dobbelte: 12.839.

Det var blandt andet virksomheden "Vejle Caramel- og Tabletfabrik", der var blevet grundlagt i 1915, der gav arbejde til folk. Det er den, der i dag kendes som "Dandy".

Bindet gennemgår også udviklingen i de andre byer: Børkop, Give, Jelling og Egtved. Selvstændige enheder, men med mange funktioner som satellitbyer i Trekantsområdet: Vejle, Fredericia, Kolding.

De mange herregårde og middelalderkirker i kommunen står som symboler på en udvikling, der har dybe rødder. Dem værner man om – som man gør med kulturlivet og de kulturelle institutioner. I 2000 traf man i byrådet beslutning om, at kommunen skulle bygge formidlings- og oplevelsescenteret "Økolariet". Her formidler man viden om FN's 17 verdensmål, hvilket blandt andet sker gennem en række interaktive udstillinger.



Økolariet åbner helt nye verdener for publikum i alle aldre. Her siger billedet vist alt. (Foto: Økolariet)

"I 2013 blev Vejle som den eneste kommuner i landet en del af organisationen Rockefeller Foundation netværk for bæredygtige byer. Derfor er kommunen i fuld gang med at tage fat på de mange udfordringer. Herunder klimatilpasningerne.

Vejle kommune spænder fra gold hedeslette over bøgeskove til fjordens vand. Kommunen er således præget af noget af den smukkeste natur, vi finder i Danmark. Det har forfatterne til disse fortællinger virkelig formået at formidle.

Fra en løve med lauerbærgren og en soldat med en bøgegren til bragende kanonsalutter

Ingen, der kommer til Fredericia, kan undgå at bemærke, at det er en fæstningsby. Den eneste af slagsen i Danmark. Omgivet af imponerende volde med kanonbestykninger og voldgrave signalerer den, at her kunne man ikke uden videre komme ind. Og for eventuelle angribere var det en ganske uoverskuelig opgave at trænge ind.



I disse år skifter voldanlægget markant udseende. Man har besluttet at fælde de mange træer, der gennem årene er vokset op og har skjult de oprindelige anlæg.

Arealmæssigt er Fredericia kommune den mindste af de tre, bogen omhandler. Befolkningmæssigt ligger kommunen på andenpladsen.

De første spor af mennesker dateres til omkring 9.000 f.Kr. Beliggenheden ved vandet har skabt rige muligheder for jægere og samlere, hedder det. Men det er i vikingetiden, at området pludselig står frem som et magtcenter. Det var i 2006, Vejlemuseerne afdækkede en stormagtsgård med en længde på 50 meter. Anlægget er dateret til ca. år 779 og afslører, at der var magtcentre før kong Gorms i Jelling. Det var først i 1650, den egentlige fæstningsby, den største i kongeriget, blev oprettet – ikke uden problemer. Det kneb med at få indbyggere, hvorfor der måtte en række privilegier til for at få folk til at flytte til byen. Det mest kendte er nok religionsfriheden. Jøder og reformerte fandt her et fristed, der den dag i dag stadig har en reformert menighed med egen kirke.

Fæstningsbyens største markering var, da den danske hær 6. juli 1849 brød ud fra fæstningen og tilføjede de slesvig-holstenske oprørere et sviende nederlag. Det markeres hvert år med kanonsalutter og troppeparader. I øvrigt det eneste sted i Danmark noget sådant finder sted. Efter nederlaget i 1864 mistede fæstningen sin betydning.



Som jernbaneknudepunkt fik byen en ny betydning

Fredericia blev trafikknudepunktet for togdriften. Det var her togene blev fordelt mod nord og syd, øst og vest. Frem til 1935 var byen færgehavn. Skulle man til Fyn og Sjælland fra Jylland, så måtte man stå af i Fredericia og gå til færgen, der sejlede passagererne til Strib. Herfra gik det så via Middelfart station videre mod øst.

Filmen "Her er banerne" fra Statens Filmcentral er optaget i Fredericia. Den kan ses her:

<https://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film/film/her-er-banerne>

(<https://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film/film/her-er-banerne>)

De mange ansatte ved banerne satte deres præg på byen. Og på det kommunalpolitiske område afspejlede det sig ved, at det var socialdemokratiet, der nærmest havde monopol på borgmesterstolen. Noget der først blev ændret i 2010, da partiet Venstre indtog borgmesterposten. Der var og er mange store virksomheder i området. Det har sat sit præg på byens boligområder. Inden for voldene findes en del gamle, men nu moderniserede, boligblokke. Ganske som der var en del industri inden for voldene: Cohr, Bloch & Andresens tekstilfabrik, Svovlsyren med flere. Hertil kom de mange ansatte ved byens store aktiv: havnen med skibsværft.

Da fæstningen blev nedlagt, blev det muligt at bygge uden for voldene. Her skød villakvartererne op – men fortsat også boligblokke til arbejder- og middelklassen.

Fredericia Kommune ikke berørt af Strukturreformen fra 2007

Med godt 50.000 indbyggere var der ikke krav om sammenlægning med andre, så kommunen kunne fortsætte. I dag er kommunen fortsat præget af dens meget centrale beliggenhed i øst-vest og nord-syd akse. Det har vist sig at være hensigtsmæssigt for det store olieraffineri nord for byen – og ikke mindst havnen med de store vanddybder – for Carlsberg med det største øl- og sodavandsbryggeri. Forfatterne omtaler ligeledes Skærbækværket, der har en nøgleposition i det danske energisystem.

Den centrale placering ved motorvejsnettet har yderligere medført, at mange af områdets indbyggere er pendlere, der således har let ved at komme på arbejde i andre større byer. Man målte i 2019 den daglige trafik over Lillebæltsbroen. Den var på godt 80.000 køretøjer. Det er dobbelt så mange som over Storebæltsbroen, hvilket understreger områdets store antal pendlere.



Opsætningen af musicalen Tarzan blev en af de store succeser fra Fredericia

Forfatterne kommer med en fin beskrivelse af områdets kulturliv. I en del år var det "Musicalakademiet", der var fyrtårnet. Den ene fremragende musical efter den anden udgik fra dette kulturelle kraftcenter. Nævnes kan "Tarzan", "Aladdin", "Den lille havfrue" og "Klokkeren fra Notre Dame". Successen rakte helt til opførelser på Det kongelige Teater. Men for dyre satsninger og publikumssvigt resulterede i, at man gik konkurs. Nu arbejdes der imidlertid på livet løs for at retablere den dynamiske scene.

I mange år var Fredericia Danmarks håndboldby. I bogen hedder det: "Fredericia havde i 1970'erne et håndboldhold blandt de bedste i Danmark..." Den formulering er ikke dækkende. Fredericia KFUM var stort set urørlig og vandt Danmarksmesterskabet 5 år i træk.

Forfatterne til bogen har for de to foregående kommuners vedkommende gjort meget ud af at beskrive naturområderne. Det sker også for Fredericias vedkommende. Området er præget af Lillebælt, kysterne og de store skovområder. Især områderne ved Trelde, Trelde Næs og Rands Fjord er spændende – med et rigt dyreliv og helt specielle kystskrænter.



Kystbillede fra Trelde Næs. (Foto: HFN)

Trap Danmarks bind 15 har absolut samme høje standard som de øvrige i serien. Fine og grundige tekster, fornemme billeder og dybdeborende artikler. Det er et værk, det må være svært at undvære for lokalinteresserede læsere.

[Historie-online.dk, den 13. januar 2021]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/bornholm-med-ertholmene>)

SE RELATEREDE ARTIKLER



**HISTORIEN OM DANSKERNE
1500-2000**

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/historien-om-danskerne-1500-2000>)



([/article/items/view/2768/4](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/historien-om-danskerne-1500-2000))

